סבר רבי חנינא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל בעל חוב להביא ראיה אמר להו ההוא סבא הכי א"ר יוחנן על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ועל היתומין להביא ראיה אמר אביי אף אנן נמי תנינא ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קיימא אמרינן ליה אייתי ראיה ושקול הכא נמי האי שטרא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ועל היתומים להביא ראיה אייתו יתמי ראיה דאינהו אשבחו סבר רבי חנינא למימר כי מסלקינן להו בארעא מסלקינן להו ולא היא בדמי מסלקינן להו מדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר שמואל שלשה שמין להם את השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן בכור לפשוט ובעל חוב וכתובת אשה ליתומים ובעל חוב ללקוחות א"ל רבינא לרב אשי למימרא דסבר שמואל בעל חוב ללקוחות (א) ומי אית ליה שבחא ללוקח והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח וכי תימא לא קשיא כאן בשבח המגיע לכתפים כאן בשבח שאין מגיע לכתפים והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפי' בשבח המגיע לכתפים לא קשיא הא דמסיק ביה כשיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא וכי לא מסיק שיעור ארעא ושבחא דיהיב ליה זוזי ללוקח ומסלק ליה הניחא למ"ד אי אית [ליה] זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה לבעל חוב שפיר אלא למ"ד אית ליה זוזי ללוקח מצי מסלק ליה לבעל חוב ונימא ליה אי הוו לי זוזי הוה מסליקנא לך מכולא ארעא השתא דלית לי זוזי הב לי גריוא דארעא שיעור שבחאי הכא במאי עסקינן כגון דשויא ניהליה אפותיקי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו:

מתני' המקבל שדה מחבירו לשבוע אחד בשבע מאות זוז השביעית מן המנין קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום:

גמ' ת"ר מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה ת"ל לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר ומנין לשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר ביומו תתן שכרו ואימא איפכא שכירות אינה משתלמת אלא בסוף ת"ר ממשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שעד בקר מה ת"ל עד בקר מלמד שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד מכאן ואילך מאי אמר רב עובר משום בל תשהא אמר רב יוסף מאי קראה אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך ת"ר האומר לחבירו צא שכור לי פועלים שניהן אין עוברין משום בל תלין זה לפי שלא שכרן

וזה

סבר ר' חנינא למימר בארעא מסלקינן להו. תימה כיון דטעמא דעל היתומין להביא ראיה משום שהקרקע בחזקת בעל חוב והיינו כשעשה אפותיקי כדמסיק א"כ הוה ליה כיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות דפשיטא דלא שקיל מגוף הקרקע את השבח וי"ל דכיון שהיה הקרקע בחזקת אביהם תחלה ועדיין לא יצאת מרשותן עדיפי מיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות א"נ כיורד לתוך שדה חבירו נמי היה סבור דמסלקינן ליה בארעא:

יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום. וכן גרסא בשכיר שעות דלילה אע"פ שיצא ממלאכתו ועוד לילה גובה כל היום ואינו עובר בבל תלין בעמוד השחר דלינה משמע כל הלילה וזה השכירות לא לן כל הלילה וא"ת לא ילין דחלב חגי (שמות כג) הוא בעמוד השחר גרידא שאם העלה אימורים על גבי המזבח בתחילת הלילה והורידן לפני עמוד השחר נפסלין בלינה כדאמרינן בזבחים (דף פו.) וי"ל מפני שהן ראוין להקריב בתחילת הלילה קרינא ביה לינה אפילו בעמוד השחר ודוחק ועוד דבפרק שני דזבחים (דף כ:) משמע גבי קידוש ידים ורגלים ומי כיור דעמוד השחר פוסל בלינה אפילו לא התחיל לינה אלא לאחר תחילת הלילה:

אמר

ספק. בבבא בתרא (דף כד:) באילן הנטוע בתוך חמשים אמה סמוך לעיר וקתני התם אם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים ספק זה קדם ספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים אלמא כיון דבין הכי ובין הכי למקצץ קאי דכי קדם אילן נמי קתני קוצץ כי מספקא לן אמרינן קוץ ממה נפשך שהרי עליך לעשות נמצא הספק מוטל על הדמים ולא על קציצת האילן דאילו גבי אילן הסמוך לבור של יחיד קתני בה גבי ודאי דידיה אם הבור קדמה קוצץ ונותן דמים אם האילן קדם לא יקוץ(ו) תנן גבי ספק זה קדם וספק זה קדם לא יקוץ(ז) אלמא גבי ספק אילן דעיר טעמא משום דממה נפשך עומד לקציצה. והכא נמי בין יתומים השביחו ובין אביהן השביח דינו ליטול קרקע עם השבח ואם היתומים השביחו מעלה להן השבח בדמים כדלקמיה הלכך גבי ארעא עם השבח ממה נפשך נמצא היתומים תובעין להוציא ממנו ועליהן הראיה: **בארעא מסלקינן להו.** יהבינן להו גריוא דארעא שיעור שבחייהו: **ומעלין אותן.** מן הקרקע: **בדמים.** ולא שקלי בארעא גופיה: **בכור לפשוט.** בכור ופשוט שהשביחו קרקע קודם שחלקו וקי"ל (ב"ב דף קכד.) שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל הבכורה בראוי דכתיב בכל אשר ימצא לו(י) וכשהן באין לחלוק נוטל בכור פי שנים בקרקע שהיא משובחת ושמין את השבח ונותן לפשוט רביע שהוא מגיע לו בשבח שבתוך חלקו של זה: **וכן בעל חוב ליתומין.** וכן בעל חוב שקדם שטר הלואתו לשטר מקח של לקוחות טורפה מהן עם מה שהשביחו ושם להן שבח ונותן דמים. וטעמא דכולהו משום דמעיקרא ארעא דידיה הוא ואין לנו לכופו למכור להן קרקע שלו בשביל השבח אם יש בידו מעות ולקמן מוקי לה בקרקע שנעשית לו אפותיקי: **המגיע לכתפים.** צריכין לקרקע דבר מועט דאילו אין צריכין לקרקע הוו להו פירות ולא מיקרו שבח ובעל חוב גובה השבח קאמר ולא פירות גמורין כדאמרינן בפ"ק(כ): **הניחא למ"ד.** פלוגתא במסכת כתובות(ל) בהכותב: **אי אית ליה זוזי ללוקח.** שיעור דמי החוב: **שפיר.** איכא למימר דארעא מעיקרא דידיה הואי והוא דנחת לה שלא ברשות שקל שבחא בזוזי ולא בארעא הואיל והוה מסיק ביה שיעור ארעא כולה: **מתני' שכיר יום גובה כל הלילה.** שכיר שפעולתו ליום ויוצא לערב גובה כל הלילה כל הלילה הוא זמן גבייתו בין לענין שבועה שתקנו לו חכמים שכיר בזמנו הוא נשבע ונוטל(מ) בין לענין שאינו עובר עליו משום לא תבא עליו השמש (דברים כד) אלא משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר (ויקרא יט): **שכיר לילה.** שיוצא ממלאכתו בבוקר: **גובה כל היום.** בין לענין שבועה ובין לענין שאינו עובר עליו משום בל תלין אלא משום לא תבא עליו השמש. ובגמרא יליף לה: **שכיר שעות.** גובה כל היום וכל הלילה. אמוראי מפרשי לה בגמ'(נ): **שכיר שבוע.** שמיטה: **יצא ביום.** שכלתה שכירותו לבוקר או ביום: **גובה כל היום.** וכיון ששקעה חמה עובר עליו: **יצא בלילה.** שכלתה שכירותו בלילה: **גובה כל הלילה וכל היום.** דכיון דמשכה פעולתו משתמשך הוה ליה שכיר לילה ואינו עובר עליו בבוקר עד למחרת בשקיעת החמה: **גמ' איסור אתא.** דלא תלין בשכיר לילה ולא תבא בשכיר יום: **שכירות אינה משתלמת אלא בסוף.** כדאמר באיזהו נשך (לעיל סה.) בשכיר שנה בשנה(ס) שכירות שנה זו משתלמת בתחילת שנה אחרת אלמא לא משתעבד ליה לשכיר יום עד שתשקע החמה וכי כתיב לא תבא על כרחך בשכיר לילה תוקמיה שנשתעבד לו לבוקר משכלתה שכירותו וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה דהא לא משתעבד ליה עד הבוקר: **ממשמע שנאמר וכו'.** שאין לינה קרויה אלא עד הבוקר דכתיב (שמות לד) ולא ילין לבקר וכל לינה שבמקרא לינת לילה הוא: **מאי קראה.** היכא רמיזא בל תשהא: **זה לפי שלא שכרן.** ולא קרינא שכיר גביה:

וזה

עין משפט נר מצוה

צט א מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין צג טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ה:

ק ב מיי' פ"י מהלכות שכנים הלכה א ועיין שם סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כב בהג"ה:

קא ג מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' ז סמג עשין צג טוש"ע ח"מ סי' קטז סעיף ו:

קב ד מיי' פ"ג מהלכות נחלות הלכה ד סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ו:

קג ה מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הלכה ז ועיין שם במ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ו:

קד ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף א וסעיף ב:

קה ז מיי' פ"ח מהלכות שכירות הלכה ג:

קו ח ט מיי' שם פי"א הלכה ב סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעיף ג:

קז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

קח כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

קט ל מ מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ח:

קי נ מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ז:

◆

תורה אור השלם

1 לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג

2 בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים כד טו

3 אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן וְיֵשׁ אִתָּךְ: משלי ג כח

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' דסבר שמואל בע"ח ללקוחות יהיב שבחא ומי אית:

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' סוטה כה: ד"ה כ"ה סברין], ב) ב"ב כד:, ג) ב"ק לה:, ד) שם ולעיל יד: טו. [בכורות נב.], ה) [סוכה מד. וש"נ], ו) [לעיל טו: ב"ק לג.], ז) [לעיל סה. וש"נ], ח) [ב"ב כה:], ט) [שם], י) [דברים כא], כ) [לעיל יד:], ל) נ"ל בפ' מי שהיה נשוי דף לג: [וע"ש תוס' ד"ה מאי ספיקא ותוס' ב"ק נו. ותוס' ב"מ נה. ד"ה הניחא], מ) [לקמן קיא.], נ) [שם], ס) [ויקרא כה].

◆

מוסף רש"י

בכור לפשוט. שהשביחו את הנכסים קודם חלוקה וכשבאת חלוקה נוטל הבכור פי שנים בקרקעות, צריך להחזיר לפשוט רביע השבח של חלק בכורה במעות, שאין לו ליטול פי שנים במה שהשביח זה, ואם השביח כ"ב זוז, כשנוטל זה פי שנים בקרקע נוטל מן השבח י"ד זוזים צריך להחזיר לו ב' זוזים ומעלה לו בדמים ואין נותן לו מן הקרקע אלא אם רצה מסלקו בדמים ונותן לו שני זוזים ואין יכול לומר לו הפשוט תן לי קרקע כזה שוה ב' זוזים (ב"ק צה:). **ובעל חוב כו' ליתומים.** בעל חוב שירד לנכסי יתומים בשביל חוב אביהן אין לו במה שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן כלום ומעלה להן לשבחן בדמים ונותן מעות אם ירצה (שם). **ובעל חוב ללקוחות.** בעל חוב הטורף לקוחות בשביל חוב שיש לו על המוכר אין לו כח במה שהשביח לוקח ומסלקו בעל חוב בדמים ונותן לו דמי שבחו ואין נותן לו קרקע כשיעור שבחו (שם). **בעל חוב גובה את השבח.** בעל חוב שהלוה לחבירו מעות ומכר לוה הנכסים והשביחום לקוחות, טורף בעל חוב הגוף והשבח (בכורות נב.) וכל הקרקע טורף מיד הלוקח כמו שהיא משובחת ע"י הלוקח (לעיל יד:) ואינו מחזיר ללוקח כלום (ב"ק צה:). **בשבח המגיע לכתפים.** קרוב ליקצר אלא שעדיין צריכין לקרקע הרי להו כפירות גמורין, (לעיל טו:) כגון תבואה שנגלה כל צרכה ועתה ללוקח או דמיה (ב"ק צה:). **והא מעשים בכל יום.** דיני טורפי מקח באין לפני שמואל וגבי לבעל חוב כל השבח עם הקרקע ואפילו מגיע לכתפים כל זמן שצריכין לקרקע (לעיל טו:). **הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח.** לפרוע החוב, **לא מצי מסלק ליה לבעל חוב.** מן ארעא, דבעל חוב קדים, **שפיר.** דמצי למימר דהיכא דיש קרקע מותר על החוב עם השבח מסלק ליה ללוקח בזוזי על כרחו דלוקח ולא מצי אמר לוקח הב לי מן ארעא שיעור שבחי, דאמר כוליה דידי ואת ירדת בה שלא ברשות (לעיל טו:). **דשויא ניהליה.** לוה לבעל חוב, **אפותיקי.** להא ארעא והכל מודים בזו דאי הוה ליה זוזי ללוקח לא הוה מצי מסליק ליה (שם וב"ק צה:).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones